

kullkastande av tidigare uppfattningar om den tidigmoderna skolan, men i linje med bokens syfte bidrar de till en fördjupad förståelse av sambandet mellan sedlighetsfostran och disciplin i skolans utveckling. Mot bakgrund av detta är boken ett viktigt bidrag till forskningen om den tidigmoderna skolan, vilken med största sannolikhet kommer att vara till stor nytta för fortsatta studier.

Uppsala universitet

ESBJÖRN LARSSON

Hans Sjögren, *Änkor med makt* (Stockholm: Dialogos förlag 2021). 134 s.

Kvinnor, rikedom, inflytande, arbete, kunskap och makt är återkommande teman i ekonomihistorikern Hans Sjögrens bok *Änkor med makt*.

Bokens fördelar sig på sex kapitel och tar avstamp i två kortare inledningskapitel som följs av två längre där olika kvinnor, änkor, presenteras tillsammans med de företag som de drivit. Bokens avslutande två kapitel behandlar nutida utmaningar för änkor och drar upp linjer för en framtid. Trots sitt lilla format gör den anspråk på att täcka in flera hundra år av internationell kvinnohistoria.

Nio kvinnors gärningar presenteras i det historiskt inriktade kapitlet. Sex av dessa är svenskar, två från Danmark och en från Norge. Betoningen här ligger inte bara på Sverige utan även på nutiden. Det är de redan kända personerna som står i centrum för hela Sjögrens berättelse om de inflytelserika änkorna. Även om kvinnors situation som ägare och drivare av företag berörs i stort, är det inte hantverkaränkor som driver rörelsen vidare efter makens död som får illustrera änkor med makt. Det här sätter begreppet makt i centrum. Då makt är ett av de återkommande begreppen hade författaren tjänat på att stanna upp vid det och belysa det. Hur har begreppet använts analytiskt i den här studien? Innebar makt samma sak för samtliga kvinnor?

Det kapitel som väcker mer intresse är "Utmaningar för svenska änkor på 2020-talet", som bygger på forskning som gjorts tillsammans med jurisdoktor Hanna Almlöf. Det är ett kort kapitel, men belyser med hjälp av djupintervjuer som gjorts med ärvande änkor resonemang och intentioner med det arbete som arvingarna till företag stod inför efter en makes frånfälle. Vilka olika strategier fanns hos arvingarna och hur löste de problem som uppkommit i samband med ett maktöverförande? Pliktkänsla inför nästa generation och omsorg om de anställda framkommer tydligt. Men även, och det här menar jag är viktigt, hur stor del hustrun faktiskt var av

verksamheten innan makens död. Hon går inte ovetandes från hemmets vrå till styrelserummet i ett slag.

Boken är lättillgänglig och tilltalar en intresserad allmänhet. Det är så boken behöver mötas, här kan inte allt rymmas. Däremot är det viktigt att komma ihåg att det finns forskning om kvinnors entreprenörskap från skilda tider, forskning som visar att kvinnor ofta var en del av familjens företag. Kvinnor från de här socialgrupperna förväntades kunna sköta företag, gods och gårdar när maken var frånvarande, i krig eller vid Riksdagen. "Många kvinnor på tidskriften *Forbes* lista över världens rikaste personer har ärvt sin förmögenhet eller fått pengar vid en skilsmässa." (s. 1) är den inledande meningen. På flera sätt sätter den tonen för den fortsatta studien, hur man väljer att se på det tillfälle då den nyblivna änkan tar steget från att vara hustru till ägaren till att vara ägaren. Är det så att män gör pengar och kvinnor får pengar? Bitvis målas bilden upp av en kvinna som näst intill okunnig om makens arbete vid hans död kliver in och tar på sig ansvaret. Frågan är om den bilden är så rättvisande. Under läsandet av boken återkommer jag till den första meningen, som leder mig in på andra frågor. Hur såg livet tillsammans med maken ut? Vad bidrog de med i äktenskap och ägande? Ju djupare man gräver i de här frågorna, desto mer komplex blir bilden.

Gränserna mellan det informella och det formella blir för läsaren tydliga. Kvinnors formella ägande har begränsats på olika sätt genom historien, men kanske bör det tydliggöras att kvinnor ägde, arbetade, utövade makt, styrde och fattade beslut trots att historien har noterat maken som ägare till exempelvis företag. I det avslutande kapitlet skriver Sjögren att kvinnor numera har liknande utbildningsnivå som männen, som "en konsekvens av att samhället gått mot större jämställdhet och meritokrati". Detta underlättar ägarskiftet och "förbättrar villkoren för den fortsatta bolagsstyrningen" (s. 113). Att kvinnornas formella utbildningsgrad kan mätas med makens ju närmare vår egen samtid vi kommer är intressant, men många av de framgångsrika avlidna makarna kom precis som kvinnorna från familjer med inflytande. Deras väg in i ägarskap var ofta att växa upp inom det. Bakgrund, tidigare kunskapsinhämtning och nätverk är variabler som även de måste ses närmare på när man studerar änkornas väg in i ägarskapet. Därför är det intressant att se varifrån de kvinnor som porträtteras i boken kom, deras nätverk och kopplingar till företagsvärlden. De blir inte till i den stund de ingår äktenskap med en framgångsrik man. Elisabeth Cronström ingick i en av de mäktigaste och mest välbärgade bruksägarfamiljerna vid den här tiden, Anna-Ida Broström var dotter till en grosshandlare, Birgit Rausings far var konstnär. Janni Spies sticker ut här, som knappt ett år efter giftermålet blev änka och ägare till företaget. Hon hade en annan bakgrund och var dessutom mycket ung, 21 år, när hon blev änka.

Hans Sjögren visar i sin bok att många av världens rikaste änkor har valt att fortsätta sköta företaget efter makens död. Det är intressant att leta efter mönster och likheter mellan då och nu i kvinnors ägarskap. Mycket är sig likt, annat skiljer sig åt. Sjögren pekar ut fem olika roller som änkorna antar: ersättaren, entreprenören, brobyggaren och filantropen. Vilken man väljer handlar om de förutsättningar man bär med sig in i ägarskapet. Vuxna barn med en uttalad önskan om att träda in i företaget ger förstås andra möjligheter än att stå ensam. Kultur och lagstiftning samt hur denna tillämpats gör att kvinnornas förutsättningar skiljer sig åt. Det här hade jag gärna läst mer om.

Stockholms universitet

MARIE STEINRUD

Lars Edgren, *Stadens sociala ordning: Stånd och klass i Malmö under sjuttonhundratalet* (Lund: Historiska institutionen, Lunds universitet 2021). 216 s.

Utän att på något sätt förringa den faktiska boktitelns tydlighet och rättvisa vill jag framhålla träffsäkerheten i inledningsrubriken "Socialhistoria efter socialhistorien". Den fångar nämligen det experimentella med Lars Edgrens gedigna arbete: företaget att besvara en otidsenlig fråga på ett tidsenligt sätt. Frågan ifråga är hur befolkningen på ett ställe, i det här fallet 1700-talets Malmö, ska kategoriseras socialt. Det moderna i angreppssättet är att det inte är förmögenhet, utbildningsnivå och tillgång till produktionsmedel – såna saker – som undersöks, utan hur kategoriseringen verkligen gjordes där och då. Kategorier ska hittas, inte bestämmas. Undersökningen, som i huvudsak gäller skillnadsskapande i språk och praktik, genomförs enligt Bourdieus spelregler, vilket passar ämnet väl och för med sig ett värdefullt bidrag till debatten om hur begreppen stånd och klass relaterar till varandra. Edgren menar, med stöd i Bourdieu, att stånd bör betraktas som en variant av klass snarare än som klassens föregångare.

Efter sedvanlig introduktion ägnas ett kapitel åt källmaterialets stora scen (Malmö), fyra åt varsin del i en grov indelning av källmaterialet (regulverk, beskattningsmaterial, kyrkligt material, material rörande ceremoniell visualisering), ett åt fallstudier och ett åt huvudresultaten. Kapitlen är väldigt olika i längd och struktur, vilket blir lite störande, men ordningen är pedagogisk och det är lätt att hänga med. Det enda i upplägget som egentligen är problematiskt är att begreppet "ärans ekonomi", ett slags förtydligande av Bourdieu, introduceras först mot slutet av kapitel 5 och sedan tar rätt mycket plats. Detta skapar förvirring över vad som är förutsättning och vad som är resultat.